

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: *Inspraak bij de streekplanontwikkeling*

Jolles, H.M.

Citation

Jolles, H. M. (1977). Boekbespreking van: *Inspraak bij de streekplanontwikkeling*. *Acta Politica*, 12: 1977(3), 435-440. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451795>

Version: Publisher's Version

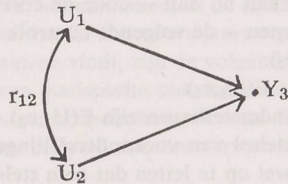
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451795>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

invult blijkt het inderdaad te kloppen. Heeft men dan ook de juistheid van het ontworpen model 'bewezen'? Absoluut niet. We hebben dan uitsluitend aangetoond dat de residuvariabele e_4 ongecorrleerd is met U_1 . Over de belangrijkste vergelijking nl. $Y_4 = d_{42} X_2 + d_{43} U_3 + e_4$ is daarmee nog niets aangetoond; Y_4 kan nog altijd zeer veel afwijken van de lineaire combinatie $d_{42} X_2 + d_{43} U_3$. Om de juistheid van deze vergelijking te onderzoeken zou een toets voor de residuele variantie van e_4 uitgevoerd moeten worden. Zoals gezegd ontbreken dergelijke toetsen in het boek geheel.

III Een ander voorbeeld van slordigheid vinden we op blz. 156. Hier wordt een fictief voorbeeld genomen:

De vergelijking luidt:

$$Y_3 = d_{31} U_1 + d_{32} U_2 + e_3$$

$$E(Y_3, Y_3) = 1 = d_{31}^2 + d_{32}^2 + 2d_{31} d_{32} r_{12} + E(e_3, e_3)$$

Om het verband tussen de correlatiecoëfficiënt r_{12} en de padcoëfficiënten d_{31} en d_{32} te bestuderen gaat hij als volgt te werk:

We nemen aan dat de residuele variantie $E(e_3, e_3)$ nul is en krijgen dan: $1 = d_{31}^2 + d_{32}^2 + 2d_{31} d_{32} r_{12}$

De schrijver concludeert dan uit deze vergelijking:

Als r_{12} groter wordt, worden óf d_{31} óf d_{32} of beide kleiner. Hierbij wordt dan blijkbaar het volgende verondersteld:

a Het enige functionele verband tussen r_{12} enerzijds en d_{31} en d_{32} anderzijds wordt gegeven door de vergelijking; d.w.z. d_{31} en d_{32} zijn verder vrije variabelen. In werkelijkheid is de formule voor d_{31} :

$$d_{31} = \frac{r_{13} - r_{12} r_{23}}{1 - r_{12}^2}; \text{ dit maakt het verband tussen } d_{31} \text{ en } r_{12} \text{ aanzienlijk ingewikkelder;}$$

zodanig zelfs dat de conclusie van de schrijver geheel onjuist is.

b Hij veronderstelt dat de padcoëfficiënten d_{31} en d_{32} altijd positief zijn; in werkelijkheid kunnen zij iedere waarde — negatief of positief — aannemen.

c De veronderstelling, dat de residuele variantie 0 is, is onzinnig. Immers als r_{12} varieert zullen in ieder geval ook de variabelen U_1 en U_2 , waaruit r_{12} is samengesteld, moeten variëren. Dit heeft dan tot gevolg dat meestal ook de residuvariabele (het verschil tussen Y_3 en de voorspelling van Y_3 met U_1 en U_2) zal veranderen. Een ander gebrek dat men in de praktijk van de padanalyse vaak ziet is de instabiliteit van de variabelen die in een systeem gebracht worden. Hiermee bedoel ik dan niet zozeer gebrekkige meetbaarheid, als wel het feit dat de variabelen zelf en het hele causale systeem waarin zij geplaatst zijn afhankelijk zijn van meer fundamentele variabelen die niet in het diagram opgenomen zijn.

Zo zal het stemdiagram uit voorbeeld I geheel anders kunnen uitvallen tengevolge van bijv.: (1) een economische crisis; (2) de persoon van de afgevaardigde; de sta-

biliteit van zijn positie of zijn prestige in zijn district; (3) een presidentswisseling; (4) negatieve publiciteit waarbij de betreffende personen in het geding zijn.

Indien men bovendien dan nog bedenkt dat het hier bijna altijd niet-experimentele gegevens betreft die over een vaak zeer lange tijd verzameld zijn dan is het duidelijk dat zowel de variabelen als de uitkomst van zo'n causale analyse zelf ook zeer sterk kan variëren. Deze bezwaren kan men overigens met de causale analyse zelf opvangen, maar noodzakelijk is dan wel dat men eerst zoekt naar fundamentele stabiele variabelen die de genoemde gebreken niet vertonen.

Uit het bovenstaande dient men niet te concluderen dat de schrijver de methode van padanalyse slecht hanteert. Het grootste gedeelte van het boek — nl. hoofdstuk 4 t/m 10 — geeft een goed overzicht van de padanalyse en diegenen die met de padanalyse kennis willen maken vinden hier een inleiding die aanzienlijk overzichtelijker en degelijker is dan de meeste werken over dit onderwerp. De padanalyse zelf, zoals die in de sociale wetenschappen gehanteerd wordt, is echter zeer onvolmaakt, oppervlakkig en op vele plaatsen methodologisch onjuist. Dit is des te meer te betreuren omdat deze methode, gehanteerd met wat meer zorgvuldigheid en wat meer kennis van regressieanalyse, een effectief analysemiddel in de sociale wetenschappen kan zijn.

H. P. L. Seip

A. F. A. Korsten, J. P. A. Pouwels en J. A. Kropman, **Inspraak bij de streekplanontwikkeling. Een onderzoek naar de inspraak bij de ontwikkeling van het Streekplan Kop van Noordholland**. Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen 1975, 2 dln., 557 blz. + bijl.

Inspraak is in, ook bij het sociaalwetenschappelijk onderzoek. Het aantal lokale en regionale studies van dit onderdeel van het politiek proces is de laatste jaren in duidelijk stijgende lijn. Groter nog lijkt het aantal sociale wetenschappers dat zichzelf in de inspraakbeweging heeft gestort, wellicht onder de aanname dat hier sprake is van een democratisering aan de basis die men zich niet kan veroorloven te hebben gemist en waar, in de trend der tijd, geen enkele schaduwzijde aan valt te onderkennen.

Een dergelijke ontwikkeling biedt dan ook alle aanleiding tot een bredere, meer algemene en geleidelijk diepergaande bemoeienis van de zijde van het onderzoek. Schrijver dezes heeft twee jaar gelden, vertrekkende vanuit een eigen regionaal onderzoek in de Zaanstreek, een poging tot zulk een verdieping van vraagstelling gedaan en zich daarbij al gesteund gezien door een rijke literatuur in binnen- en buitenland.¹ Ik heb daaruit voor mijzelf de conclusie getrokken, dat een dergelijk streven niet alleen mogelijk en zinvol is, maar een noodzakelijke voorwaarde voor verhoging van de kwaliteit van onze kennis op dit punt.

Het vorig jaar zijn de resultaten gepubliceerd van een onderzoek, dat in verschillende opzichten bevoorrecht leek om een belangrijke stap in deze richting te zetten. Het onderzoek (naar inspraak in de Kop van Noordholland) maakte deel uit van een inspraakstudie in drie streekplangebieden: de beide andere waren de Veluwe en Midden-Gelderland. Aan het veldwerk in de drie gebieden ging een uitgebreid literatuuronderzoek vooraf, waarin het onderzoeksmodel kon worden ontwikkeld en waarover apart werd gerapporteerd.² Het onderzoek was gesteld bij een instituut (het I.T.S.) dat de beschikking heeft over een omvangrijk en niet door

onderwijsverplichtingen geplaagde staf, waarvan twee medewerkers full-time en verschillende andere part-time voor dit project beschikbaar waren. Naar de materiële kant werd het onderzoek gevoed door subsidies van twee provinciale besturen en een ministerie (C.R.M.), naar men zegt zeer royaal. De enquêtes konden aan een degelijk bureau worden uitbesteed (de Nederlandse Stichting voor Statistiek), dat ook al ervaring op dit gebied had (o.a. in de Zaanstreek).

Het voorgaande moge de omvang van mijn teleurstelling en verbazing verklaren, die lezing van het omvangrijke rapport teweeg bracht. Om met de verbazing te beginnen: Men zou op zijn minst verwachten dat een onderzoeker, die materiaal over drie gebieden tot zijn beschikking heeft, een stelsel van vergelijkingen ontwikkelt om zijn probleem grondiger te leren kennen. Dat is in dit rapport vrijwel geheel achterwege gebleven. Men zou verwachten, dat in een serie regionale studies over inspraak bij streekplanontwikkeling de aard der sociaalruimtelijke problematiek van de streek in kwestie een min of meer belangrijke rol zou spelen. Niets daarvan in dit rapport; het had, afgezien van wat namen van gemeenten, net zo goed over Zeeland of Groningen kunnen handelen. Men zou hebben verwacht, dat uitkomsten van soortgelijke onderzoeken die ongeveer te zelfde tijd in naburige regio's plaats vonden, ter vergelijking zouden zijn gebruikt, c.q. dat de onderzoekers over en weer enig contact zouden hebben gehad. Welnu, dat is hier, voor wat mijn eigen Zaanse project betreft, waarvoor zomer 1971 het veldwerk plaats vond en waarover de cijfermatige gegevens in 1973 en het eindverslag in 1974 beschikbaar waren, in geen enkele vorm gebeurd; en dit terwijl de verwantschap in delen van het onderzoek zo groot is, dat buitenstaanders haast tot de conclusie moeten komen dat er een vorm van samenspraak moet zijn geweest. Tegen hen moet hier (met althans verontschuldiging van mijn kant) worden gezegd, dat de Noordkop en de Zaan blijkbaar veel verder van elkaar verwijderd zijn dan de luttele kilometers die de kaart van de provincie Noordholland suggereert.

De verwondering moge nog als een persoonlijke worden uitgelegd, in de teleurstelling kunnen, naar ik aanneem, ook anderen delen. Ik moge op drie punten inhaken, en wel op de theoretische onderbouw, de gebruikte methodiek van verzameling en interpretatie der gegevens, en de schakelbaarheid van de (vooral kwantitatieve) uitkomsten.

Het een jaar eerder gepubliceerde literatuuroverzicht was niet zonder perspectief. Vergelijking van de hier gebruikte literatuur met die in het Zaanse verslag toont de grote verwantschap, een reden te meer om te vertrouwen, dat we beiden althans op het goede spoor zaten. (De Nijmegenaren hadden daarbij het voordeel van een betere volgorde: literatuurstudie eerst, veldwerk daarna. Bij mij was het omgekeerd). Maar men zou dan mogen verlangen, dat er niet alleen een lange reeks variabelen te voorschijn komt, hier en daar verlucht met een ideetje over wat de oorzaak of de betekenis van een en ander zou kunnen zijn (en dat is wat Korsten c.s. bieden), doch een consistent theoretisch model, waaruit hypothesen worden ontwikkeld (en dat is wat ze in genen dele hebben gedaan).

Wat we nu te lezen krijgen is tegelijk van een neerdrukkende volledigheid en een ontmoedigende theoretische armoede. Dat is maar ten dele een stijlprobleem: de auteurs hebben de neiging vele zaken driemaal te vertellen: eenmaal in de aankondiging, eenmaal echt, en nog eens in een nabespreking of samenvatting. Hoofdzakelijk echter lijkt mij die volledigheid een symptoom van het ontbreken van een theorie die als selectief en ordenend instrument optreedt. Typerend is hier bv. dat ze niet zelf hun kernobject op sociologische wijze definiëren, maar de bepaling

daarvan aan hun opdrachtgevers overlaten (p. 3-4), dit ondanks hun eigen uitgebreide voorverkenning in het literatuuroverzicht.³

De auteurs houden zich verder geheel op het platte vlak van deelgegevens en daarbij bedenkbare 'verklarende' variabelen en overwegingen. Zo spreken ze bv. (p. 135 vv) over de uit veel literatuur al bekende verschillen in sociale participatie, waarvoor ze de m.i. onbevredigende term 'participatiepyramide' bezigen, en die ze dan te lijf gaan met de 'verklaring welke ons plausibel voorkomt' nl. die in termen van kosten of moeite om te participeren (hulpmiddelen) enerzijds en verwachte gratificaties, opbrengsten of satisfacties van participatie anderzijds. (p. 140). Welnu, ik acht deze verklaring allerminst plausibel (ze verwaarloost o.a. de factoren scholing, sociale vaardigheid, alsmede uitkomsten van nogal wat participatie-onderzoek), maar dat is van geen enkel belang, want de voorkeur van de auteurs voor die plausibele verklaring heeft geen fundering in een theoretisch model. En zoals men weet is het in ons vak nog altijd mogelijk bij een verklaring van een sociaal verschijnsel meerdere plausibele redeneringen te geven die elkaar uitsluiten.

Elders (p. 151 vv.) wordt gesproken over politieke tevredenheid c.q. ontevredenheid, en wordt hiervoor ten onrechte de term deprivatietheorie gebezigd. Eveneens uit onderzoek hadden de auteurs kunnen weten, dat sociale deprivatie en politieke satisfactie (en participatie) soms ten dele onafhankelijk van elkaar zijn, reden om ze ten minste als aparte dimensies op te vatten.

De auteurs besteden — terecht — hier en daar aandacht aan Groenman's idee over de ijle zone van 's mensen aandacht, gelegen tussen het gebied van de dagelijkse omgeving en ervaringen en het gebied van grote nationale vraagstukken. Maar wat ze daar zelf van zeggen is overwegend of wishful thinking of muddled thinking. Ze vragen zich af of de burgers zich alleen maar bezighouden met zaken binnen hun eigen gemeente, dan wel of ook grotere gebieden in die aandacht komen. Hun cijfers wijzen enigszins in de laatste richting. Maar hun uitspraken daarover munten uit door onzorgvuldigheid. Bij mijn weten is de gedachte van de ijle zone nooit operationeel gemaakt en getoetst, zelfs niet theoretisch gepreciseerd, laat staan dat men haar als gefundeerd kan gebruiken. Maar in dit rapport wordt ze als vertrekpunt genomen en wordt er al gesproken over een 'wet van de verschuivende participatie', alsof we bovendien al over reeksen waarnemingen in de tijd beschikten (p. 196), en wordt er dan zelfs gesteld: 'Dit zou gechargeerd gesteld betekenen: de provincie wordt ook een proeftuin van de democratie' (p. 197). De provinciale opdrachtgevers zullen dit ongetwijfeld met genoegen hebben gelezen, maar ze mogen dan toch wel verlangen, dat het ergens op berust. Is hier streek en provincie ook al het zelfde? En wie komt er dan voor die inspraak op dat hogere niveau in beweging? En als men dit opvat als een 'verschuiving in de behoefte aan inspraak van het ene niveau van overheids-handelen, ten aanzien van ruimtelijke vraagstukken, naar andere niveaus', etc., (p. 197) houdt dat dan ook nog in dat het eerst bedoelde niveau aan belangstelling verliest? Deze implicatie, die bovendien de gedachte van de ijle zone weer op de tocht zet, wordt nergens door het materiaal gesteund.

De theoretische zwakte van het onderzoek is naar mijn indruk een belangrijke reden voor het feit, dat ook de methodische aanpak niet overtuigt. De onderzoekers hadden het hierbij ook verre van eenvoudig. Het inspraakproces omvatte in hun geval: een voorlichtingscampagne, informatiebijeenkomsten, plaatselijke en regionale inspraakgroepen, bijdragen van een streekcommissie, alsmede een ingewikkeld samenspel van begeleiding vanuit de overheden. Met de belangrijkste maatregel van

de onderzoekers, nl. afzonderlijke studie van de diverse facet-processen, kan men instemmen. Het duidelijkst negatieve effect is, dat de deelresultaten ten dele naast elkaar blijven staan. Bepaald nadelig lijkt mij het sterke leunen op meningsuitspraken. Zo blijkt hetgeen als een meting van effecten van inspraak wordt aangekondigd uitsluitend te zijn gebaseerd op meningen van participanten over die effecten, en deze weer voornamelijk geïndiceerd door reacties op aangeboden items in de trant van 'ik weet nu meer over de problemen die in deze streek worden opgelost' (o.a. p. 504). Het zou mij achterdachtig maken als een provinciale overheid tevreden zou zijn met gegevens van deze aard.

Terecht proberen de onderzoekers een inzicht te krijgen in de relatieve sterkte der gebruikte variabelen. Ze hanteren daartoe de methode der stapsgewijze multiple regressie-analyse (hfdst. 9). Voorwaarde hiervoor is echter, dat zoals ze zelf stellen, de samenhangen lineair zijn en de onafhankelijke variabelen niet correleren. Welnu, deze laatste voorwaarde wordt niet vervuld. Wat doen de onderzoekers? Ze interpreteren de resultaten 'voorzichtig'. (p. 211, voetnoot). Wat is dat? Blijven staan bij uitspraken, dat er samenhangen zijn (zo op p. 216). Conclusie van de lezer: de methode van de natte vinger had hier wellicht ook kunnen worden overwogen. Een extra teleurstelling bezorgen de auteurs door hun conclusie op p. 221: 'Een aanzienlijk deel van de variantie kan evenwel niet worden verklaard door de in dit onderzoek opgenomen variabelen'. Waartoe heeft dan de afzonderlijke voorbereiding en literatuurstudie geleid?

Tenslotte een enkele opmerking over de (deel)resultaten en hun bruikbaarheid voor de voortgang in onze kennis. Natuurlijk levert ieder onderzoek, dat aan minimale eisen van betrouwbaarheid van verzameling en representativiteit van waarneming voldoet, een schat aan 'gegevens' op. Dat doet ook dit onderzoek. Mijn voornaamste grief is, dat het niet méér doet, in het bijzonder in het licht van de relatief gunstige uitgangssituatie (zie boven). De gegevens van dit project wijken nergens af van wat we uit vele andere participatie- en inspraak-studies al wisten. Wat een overheid hiermee moet doen, is mij niet duidelijk, behoudens het opnemen in de provinciale bibliotheek, bij alle andere rapporten die ze niet in praktijk kan brengen.

Wat de sociologie ermee doen moet (wanneer zij er geen zand over strooit) is mij wel duidelijk. Ik zou menen dat het I.T.S. aan zichzelf en aan ons onderzoekers op dit terrein verplicht is, de vergaarde inzichten uit de drie projecten en uit de literatuurstudie te laten uitmonden in een nieuwe beknopte publicatie, die

- a de deelgegevens in een duidelijk comparatief perspectief plaatst;
- b daarbij andere recente gegevens van inspraakonderzoek betreft;
- c hierin óók de kenmerken en problemen van de betrokken regio's tot hun recht doet komen;
- d langs deze weg probeert te komen tot een theoretische verdieping van ons inzicht in deze materie.

Pas dan zullen we weten, of de hier besproken papierlawine inderdaad zin heeft gehad en of ze ons weer een stukje verder heeft gebracht op de weg van inzicht in dit facet van onze evoluerende democratie.

H. M. Jolles

1 Vgl. H. M. Jolles, *De poreuze democratie. Een sociologisch onderzoek naar het inspraakverschijnsel*. Alphen aan de Rijn 1974.

2 I.T.S., *Inspraak bij de streekplanontwikkeling. Een overzicht van de literatuur en een opzet voor onderzoek*. Nijmegen, februari 1974.

3 Vgl. in het bijzonder hoofdstuk 4 van het genoemde rapport, p. 55 vv.

Reactie op de recensie door H. M. Jolles van 'Inspraak bij streekplanontwikkeling'

De kanttekeningen van Jolles geven om twee redenen aanleiding tot een reactie. De kritiek van Jolles is deels onjuist, omdat de feitelijkheid op enkele punten volledig anders is geweest, dan door Jolles wordt aangegeven. De kritiek is daarnaast deels onterecht omdat, mede door nog te noemen onjuistheden, de pretenties in het onderzoek minder groot zijn geweest dan aan het onderzoek worden toegeschreven. De reactie beperkt zich tot enkele belangrijke punten te weten: de uitgangssituatie voor het onderzoek, de relevantie van het onderzoek, de onderwerpen, het theoretisch model, en een gehanteerde analysetechniek.

1 – De uitgangssituatie van het onderzoek was minder ideaal dan bij herhaling door Jolles wordt gesuggereerd:

(a) Aan het onderzoek is gewerkt door één wetenschappelijk medewerker als projectleider, en niet door twee medewerkers full-time, zoals Jolles beweert;

(b) Met het onderzoek is niet eerst een begin gemaakt nadat een voorstudie was verricht, zoals Jolles stelt. De voorstudie is in de periode van de dataverzameling, en de voorbereiding hiervan, verricht, dus nadat de opdracht door het provinciaal bestuur van Noord-Holland was verleend. In deze opdracht was overigens niet voorzien in deze studie. De bedoeling was een eerste ordening te brengen in de participatie-literatuur en het ontwikkelen van een globale opzet voor onderzoek. Oogmerk was ook een, voorzover mogelijk, gelijk uitgangspunt voor analyse te scheppen voor een onderzoek naar de inspraak in Midden-Gelderland, en eerst later ook voor het onderzoek Veluwe. Het woord voorstudie zou dus beter vervangen kunnen worden door 'een eerste oriëntatie'.

(c) De financiën voor het onderzoek waren gebaseerd op afspraken met de opdrachtgever, omtrent evaluatie van de inspraak in één gebied. Van een vergelijkend onderzoek (Noordkop, Midden-Gelderland en Veluwe) was, in tegenstelling tot hetgeen Jolles stelt, geen sprake. Volgens afspraken met de opdrachtgevers voor de genoemde drie onderzoeken zou de 'eerste oriëntatie' wel ten dienste staan van de analyse in elk onderzoek afzonderlijk, en zou een drietal aparte rapportages plaats vinden. Slechts het laatste onderzoek (Veluwe) zou een systematisch-vergelijkend onderzoek zijn. Dat gegevens uit drie gebieden gelijktijdig voor analyse beschikbaar waren, zoals wordt gesteld door Jolles, is niet juist.

(d) De opdracht voor onderzoek werd verleend nadat de inspraakprocedure in de eindfase was gekomen. Het onderzoek droeg dus een retrospectief karakter. Dit had repercussies voor de aan de 'eerste oriëntatie' te besteden tijd, en het moment waarop de enquêtes konden plaatsvinden. Mede ook i.v.m. de actualiteit van de onderzoeksresultaten kon geen grote tijdsperiode liggen tussen het tijdstip van dataverzameling en het einde van de inspraakprocedure.

(e) De beschikbare tijd voor analyse en rapportering was ongeveer 6 maanden, dus minder dan die voor het Zaanse onderzoek.

2 – De opdracht voor het onderzoek is tot stand gekomen na overleg met een begeleidingsteam, bestaande uit vertegenwoordigers van de provincie, het opbouwwerk en de inspraakbegeleiding. Het onderzoek had vooral ook praktische oogmerken, en minder theoretische, zoals Jolles denkt. Van het onderzoek is een samenvatting verschenen, met een aantal aanbevelingen ter discussie. Dat het onderzoek nergens zou afwijken van wat uit 'vele' andere participatiestudies al bekend is, is dus merkwaardig, ook gezien het feit dat het onderzoek in de Noordkop een van de eerste evaluatie-onderzoekingen in Nederland was naar inspraak op streekplan-

niveau. Verder verscheen Jolles' publicatie 'De poreuze democratie' slechts enkele maanden eerder dan het onderzoeksverslag.

3 – De aard van de sociaal-ruimtelijke problematiek van de streek speelt in het onderzoek wel een rol, maar is in het overleg met de begeleidingscommissie niet als erg belangrijk voor dit onderzoek naar voren gekomen. Andere vraagstukken werden van meer belang geacht.

4 – De oriëntatie in de literatuur heeft geresulteerd in een analytisch model (het politieke systeemmodel van Easton), waarin een aantal relevante vragen voor het onderzoek geplaatst konden worden, en ook hieruit af te leiden waren. Dit is evenwel niet wat Jolles onder theorie verstaat. Dat geen consistent model is ontwikkeld, waaruit hypothesen zijn af te leiden is in zekere zin juist. Dit komt mede voort uit de praktijk-gerichtheid van het onderzoek. Vaak zal theorievorming overigens pas een stap verder komen, nadat eerst onderzoeksresultaten bekend zijn. In de analyse is een meer eclectische werkwijze gevolgd, door van 'deeltheorieën' afleidbare hypothesen te toetsen. Deze wat bescheiden aanpak is mede gevolgd om in dit onderzoek te voorkomen dat een eventuele theorie niet adequaat in operationele en onderzoekbare termen vervat zou kunnen worden.

5 – Tenslotte een opmerking naar aanleiding van de toepassing van een analyse-techniek in het onderzoek.

Dat onafhankelijke variabelen volstrekt niet correleren is een voorwaarde voor de toepassing van stapsgewijze multiple regressie-analyse, die vrijwel nooit vervuld kan worden. Desalniettemin: in totaal 42 procent van de variantie wordt verklaard in de afhankelijke variabele: al of niet deel nemen aan een inspraakprocedure. Gezien de gestelde voorwaarden, en beperktheden van de techniek worden de resultaten voorzichtig geïnterpreteerd. Vergelijking met de resultaten van toepassing van dezelfde techniek voor Midden-Gelderland leert, gegeven ook het gebruik van (vrijwel) dezelfde variabelen en berekening van multiple en partiële correlaties, dat een aantal belangrijke variabelen ter verklaring van participatie/non-participatie zijn opgespoord.

Samenvattend:

– Jolles maakt het zich als recensent wel erg gemakkelijk door ons onderzoek mogelijkheden en pretenties toe te dichten die het niet had en het vervolgens van daaruit te becritiseren.

– Natuurlijk zou ook inspraak-onderzoek aan waarde kunnen winnen als het gebruik zou kunnen maken van een consistent theoretisch model, dat alle relevante variabelen en relaties dekt. Dat is er echter (nog ?) niet.

– Bovendien hebben de beleidsinstanties die inspraakprocessen organiseren en laten evalueren ook behoefte aan concrete gedetailleerde informatie die (nog ?) niet kunnen worden ingepast in een theoretisch model.

A. F. A. Korsten

J. P. A. Pouwels

J. A. Kropman

M. Boon, *Netwerkanalyse beeldende kunst 1, 2*. Amsterdam (Boekmanstichting) 1975

De studie betreft een analyse van de invloedsrelaties in de beeldende kunstsector (1972), daarmee aansluitend op het thema dat accumulatie van functies in de BK-

instellingen uiteindelijk dysfunctioneel kan werken op een meer progressieve ontwikkeling. Indien in BK-instellingen relatief weinig personen veel dubbelfuncties bezetten, veelal gepaard gaande met een relatief lange zittingsduur, dan wordt verondersteld dat zulks remmend werkt op ontwikkelingen in waarden- en normenstelsels van waaruit het alledaagse leven van de beeldende kunst(enaar) wordt bepaald. In het eerste deel wordt dan ook ingegaan op een beschrijving van de formele structuur van dubbelfuncties tussen instellingen in de beeldende kunstsector (w.o. creativiteitscentra, galleries, kunsthands, BK-academies, musea, rijks-, provinciale en gemeentelijke overheid, alsmede de adviescommissies voor de drie overheidslichamen). Verondersteld wordt dat deze dubbelfuncties leiden tot informatie- en daarmee tot beïnvloedingsprocessen tussen de betreffende instellingen. De studie richt zich op het blootleggen van deze beïnvloedingsmogelijkheden.

Bij de onderzoeksmethode wordt gebruik gemaakt van de graph-theorie: de punten van de graph verwijzen naar de BK-instellingen, de lijnen naar de communicatiekanalen tussen deze actoren, terwijl de aan de lijnen toegevoegde waarde het aantal dubbelfuncties tussen de BK-instellingen representeert. Boon construeert vanuit haar waarnemingen bij 4043 personen in 1225 BK-instellingen een valued graph, welke zij in het licht van haar theoretisch kader interpreteert als potentiële invloedsrelaties.

Bij de analyse van deze valued graph ligt het accent op de verdeling van deze invloedsrelaties zowel over de personen als over de BK-instellingen, die door deze persoonsrelaties met elkaar verbonden worden. Gelet wordt met name of het netwerk van invloedsrelaties al dan niet gekarakteriseerd wordt door een gelijke spreiding van dubbelfuncties zowel over de BK-instellingen als over de personen.

Uit het aantal functies per persoon blijkt dat de BK-sector zich kenmerkt door bovenmatig veel personen die één functie bekleden alsmede relatief weinig personen die drie of meer functies bekleden. Accumulatie van functies kenmerkt de BK-sector.

In het tweede deel wordt nader ingegaan op de vraag of de assumptie, dat dubbelfuncties medebepalend zijn voor het ontstaan van communicatiekanalen en de daarbij behorende beïnvloeding tussen de BK-instellingen, enigszins gerechtvaardigd is. Daartoe heeft Boon gebruik gemaakt van de informatie verkregen uit interviews afgenomen bij personen die een of meer dubbelfuncties bekleden. Zij gaat in op de verschillen tussen personen met relatief veel en weinig dubbelfuncties; op de verwachtingen die deze actoren hebben over hun dubbelfunctie; op de vraag welke personen en BK-instellingen door hen als invloedrijk worden beschouwd; en op het dynamische karakter van het dubbelfunctienetwerk.

Multiple functies worden vooral bekleed door hen die beroepshalve reeds met beeldende kunst te maken hebben; men waardeert in het algemeen het instituut van de dubbelfuncties als positief, en zegt dat vanuit deze dubbelfuncties nauwelijks invloed op de inhoud van de beeldende kunst wordt uitgeoefend. De veronderstelling dat het netwerk van dubbelfuncties relatief stabiel is, blijkt door dit onderzoek niet ondersteund te worden.

Boon's studie is methodisch informatief vooral voor diegenen, die empirisch sociale systemen middels sociaal-netwerkanalyse willen onderzoeken. Theoretische duiding en beleidsimplicaties krijgen in deze studie nauwelijks aandacht, en zijn wellicht ook niet beoogd. De vele lezers, die ongetwijfeld behoefte hebben aan een meer uitgewerkt theoretisch kader, kunnen mijns inziens verwezen worden naar de studie van Helmers c.s. 'Graven naar macht' (Amsterdam, 1975). Het daarin ruimschoots